

2015/2500M-0020

ISSN 1797-3457 (verkkajulkaisu)

ISBN 978-951-25-2742-7 (PDF)

TIIVISTELMÄRAPORTTI (SUMMARY REPORT)

Isältä pojalle ja takaisin – ylisukupolvinen maanpuolustustahto

Vastaava tutkija, dosentti Mikko Salasuo, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto (mikko.salasuo@nuorisotutkimus.fi, Asemapäällikönkatu 7, 00520 Helsinki. +358 405485520)

Tutkija, VTT Anni Ojajärvi, Nuorisotutkimusverkosto.

Tutkija, VTM Tiia Laukkanen, Nuorisotutkimusverkosto.

Tiivistelmä

Tutkimushankkeessa on tarkasteltu maanpuolustustahtoon ja varusmiespalvelukseen liittyviä näkemyksiä ja käsityksiä eri ikäluokissa. Tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää, kuinka maanpuolustustahdolle, varusmiespalvelukselle ja yleisemmin maanpuolustukselle annetut merkitykset ovat muuttuneet kulttuurisesti ja sosiaalisesti sotien jälkeisenä aikana. Muutosta on tutkimushankkeessa jäsenetty ylisukupolvisten suhteiden näkökulmasta. Kysymystä on lähestytty miesten kirjoitettujen sekä omaelämäkertojen, verkkoaineistojen että ylisukupolvisten haastattelujen avulla.

Aineistokokonaisuus antaa viitteitä, että asevelvollisuudelle ja maanpuolustukselle annetut merkitykset ovat muuttuneet viimeisten vuosikymmenten saatossa. Varusmiespalveluksen narratiivi on pysynyt samankaltaisena, mutta itse palvelukselle annetut merkitykset ovat muuttuneet. Sodan aikana ja heti sen jälkeen syntyneet nuoret miehet ovat kokeneet palveluksen luonnollisena osana aikuistumista ja eräänlaisena velvollisuutena sodan kokeneita sukupolvia kohtaan. Ajan kuluessa merkityksenannot ovat kuitenkin yksilöllistyneet ja samalla sotien rooli on alkanut heikentyä varusmiespalveluksen suorittamisen motiivina. Maanpuolustustahto ei enää yksiselitteisesti kytkeydy sotahistoriaan, vaan tänä päivänä puolustetaan suomalaista elämäntapaa, yksilönvapautta, perhettä ja ystäviä. Hankkeen aikana kerätyn aineistokokonaisuuden pohjalta tuotetaan kaksi artikkelia, tieteellinen monografia ja sähköinen toimitettu artikkelikokoelma vuoden 2016 aikana.

1. Johdanto

Maanpuolustustahto on Suomessa ollut pitkään korkealla tasolla (MTS 2013; MTS 2014). Kuitenkin siihen liittyvät kokemukset, näkemykset ja perustelut voivat vaihdella huomattavasti eri sukupolvien välillä. Nuori mies, joka vastasi maan aseellista puolustamista koskeviin kysymyksiin 1970-luvulla, oli hyvin erilaisessa sosiaalisessa, kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa tilanteessa kuin 2000-luvulla samaan kysymykseen vastaava nuori. Käsitykset maan puolustamisesta ja esimerkiksi varusmiespalveluksesta eivät suoraan siirry sukupolvelta toiselle, vaan niihin vaikuttavat perheen ohella yhteiskunnallinen kehitys ja aika, lähiympäristö ja muut sosiaaliset sidosryhmät. Jo nuorten ajallinen etäisyys sodista ja sotasukupolvista vaikuttaa siihen, että sota alkaa häipyä varusmiespalveluskokemuksista. Kyselyaineistoilla ja tilastollisilla menetelmillä ei saavuteta tällaista maanpuolustustahdon laadullista muutosta ja sen yhteyttä laajempaan kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin eri aikoina. Ymmärtääkseen armeijalle ja varusmiespalvelukselle annettuja merkityksiä, tulee huomioida historiallinen konteksti, mutta myös sukupolvien erilaiset kokemusmaailmat - niin kutsuttu yhteiskunnallinen sukupolvivaikutus.

Suomalaisilla miehillä maanpuolustus konkretisoituu viimeistään varusmiespalveluksen tullessa ajankohtaiseksi. Asevelvollisuuden ja erityisesti varusmiespalveluksen suorittaminen

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	s-posti, internet
Postadress	Besöksadress	Telefon	e-post, internet
Postal Address	Office	Telephone	e-mail, internet
MATINE/Puolustusministeriö	Eteläinen Makasiinikatu 8 A	Vaihde 295 160 01	matine@defmin.fi
PL 31	00130 Helsinki		www.defmin.fi/matine
FI-00131 Helsinki	Finland		
Finland			

pakottaa nuorten miesten pohtimaan omaa suhdettaan maanpuolustukseen ja aseellisiin konflikteihin. Sota, kuolema, isänmaa, tappaminen ja aseellinen maanpuolustus ovat teemoja, joihin jokainen varusmies joutuu muodostamaan jonkin kannan palveluksen aikana. Edelleen noin 75 prosenttia ikäluokan nuorista miehistä suorittaa varusmiespalveluksen (Suomalainen asevelvollisuus 2010). On kuitenkin vain vähän sellaista tutkimustietoa palveluksen merkityksestä nuorille miehille, joka ottaisi huomioon kulttuuristen ja ajallisten muutosten vaikutukset.

Tässä tutkimushankkeessa kysymystä maanpuolustustahdon ja varusmiespalveluksen laadullisista muutoksista on lähestytty kirjoitettujen omaelämäkertojen, verkkoaineistojen ja ylisukupolvisten haastatteluaineistojen avulla. Monipuolisen laadullisen aineistokokonaisuuden avulla tutkimus tavoittaa sukupolvien välisiä ajatus-, näkemys- ja kokemuseroja. Aineistokokonaisuuden avulla päästään käsiksi eri vuosikymmenillä syntyneiden maanpuolustustahtoon ja varusmiespalveluskokemuksiin, aina sotien aikana syntyneistä 2000-luvulla nuoruuttaan eläneisiin. Laadullinen aineistokokonaisuus antaa siis mahdollisuuden jäsentää maanpuolustukseen liitettyjen merkitysten ja kokemusten muutoksia viiden vuosikymmenen aikana.

2. Tutkimuksen tavoite ja suunnitelma

Tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää ylisukupolviseen maanpuolustustahtoon ja varusmiespalvelukseen liittyviä muutoksia, käsityksiä ja merkityksiä. Laajan laadullisen aineiston avulla on tutkittu, mitä maanpuolustustahto eri ikäkausina eläneille nuorille on merkinnyt ja kuinka merkitykset ja jäsenyykset poikkeavat aiemman sukupolven näkemyksistä.

Päätutkimuskysymys on seuraava: Miten maanpuolustustahto jäsentyy ylisukupolvisesti ja miten sen merkitykset ovat muuttuneet kulttuurisesti ja sosiaalisesti viimeisten vuosikymmenten aikana? Kysymystä on tarkennettu seuraavien alakysymysten avulla:

- Miten asevelvollisuuteen suhtaudutaan rauhan aikana eri vuosikymmeninä ja miten velvollisuuden suorittaminen jäsentyy osaksi elämäntarinaa?
- Miten sotasukupolven perintö jäsentyy maanpuolustukseen liittyvässä puheessa? Miten ja mihin maanpuolustustahto kiinnittyy nuorilla, joilla ei ole konkreettista yhteyttä sotasukupolveen?
- Miten 2000-luvun nuori ymmärtää maanpuolustustahdon ja miten se jäsenetään osaksi elämänkulkua ja asevelvollisuutta?

Matinen rahoittamana tutkimushanke jakautui kahdelle vuodelle ja rahoituksen turvin on saatu kerättyä laaja ja monipuolinen aineistokokonaisuus. Vuonna 2014 keskityttiin SKS:n ja Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan keräämään miesten omaelämäkerta-aineistoon. Omaelämäkertoista analysoitiin asevelvollisuuteen liittyvät kirjoitukset vuosina 1939 – 1969 syntyneiden miesten osalta (N=87) ja analyysin tuloksista julkaistiin artikkeli Kasvatus & Aikajournalissa kesällä 2015. Vuonna 2015 painotettiin nuoria ja ylisukupolvista haastatteluaineistoa. Alkuvuonna kerättiin verkkoaineisto 2000-luvulla varusmiespalveluksen aikana ylläpidetyistä blogeista (N=22). Kesän ja syksyn aikana on taas kerätty ylisukupolvinen haastatteluaineisto, jossa haastateltiin samaan perheeseen kuuluvia isiä ja heidän poikiaan tai asevelvollisia tyttäriään (N=49).

Taulukko 1. Tutkimuksen toteutusaikataulu vuonna 2015

	Tammikuu - maaliskuu	Huhtikuu - kesäkuu	Elokuu - lokakuu	Marraskuu - joulukuu
Elämäkerta-artikkelin viimeistely ja julkaisu		x		
Seminaarit	x			x
Verkkoaineisto				
Blogien valinta	x			
Aineiston kerääminen		x		
Koodaus ja analyysi			x	
Artikkelin kirjoitus				x
Ylisukupolviset haastattelut				
Haastateltavien rekrytointi		x		
Haastattelujen toteutus			x	
Litterointi			x	
Koodaus ja analyysi				x

Aineistokokonaisuuden analyysiä jatketaan vuonna 2016 ja ensi vuoden aikana tuotetaan kaksi artikkelia, toimitettu sähköinen artikkelikokoelma (jonka osana julkaistaan toinen kirjoitettavista artikkeleista) sekä tieteellinen monografia.

3. Aineisto ja menetelmät

Tutkimushankkeen aikana on kerätty monipuolinen laadullinen aineistokokonaisuus, joka koostuu miesten omaelämäkerrallisista kirjoituksista, nuorten blogiaineistosta ja ylisukupolvisesta haastatteluaineistosta. Aineistokokonaisuuden avulla on päästy käsiksi erityisesti asevelvollisuuteen liitettyihin kokemuksiin ja merkityksiin. Erityisesti aineisto on tarjonnut tutkittavaksi vuosikymmeniä kestävä ajallisen jatkumon, jonka avulla on tarkasteltu asepalveluksen ja maanpuolustuksen merkityksen muutoksia nuorten miesten arjessa eri vuosikymmenillä. Tätä kautta päästiin myös käsitteellistämään mitä maanpuolustustahto oikeastaan tarkoittaa näiden ihmisten elämässä ja kuinka käsitykset ovat muuttuneet eri sukupolvilla.

3.1 Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen kuvaus

Maanpuolustustahtoa on Suomessa mitattu 1970-luvulta alkaen ja maanpuolustustahdon mittarina toimiva kysymys käännettiin ruotsalaisesta tutkimuksesta jo 1960-luvulla. Samaa "klassista maanpuolustustahtokysymystä" käytetään vielä tänäkin päivänä mittaamaan suomalaisten tahtoa puolustautua aseellisesti konfliktitilanteessa. Useat tutkimukset ovat jo aiemmin kritisoineet, miten kysymys on monitulkintainen ja kapea-alainen yksinkertaistus monitahoisesta ilmiöstä (ks. esim. Myrsky 2009, Hoikkala 2009). Nykymuodossa maanpuolustustahdon mittaaminen ei tavoita ilmiön sisällöllisiä muutoksia tai maanpuolustustahdon muotoutumiseen tai muutoksiin liittyviä syitä. Se ei myöskään huomioi kulttuurista ja ajallista kontekstia ja sen muutosta. Esimerkiksi nuorten maanpuolustustahto on murrosvaiheessa, jolloin tahto puolustaa Suomea voi olla jäsentynyt eri tavoin kuin aiemmillä sukupolvilla (Sallasuo 2010). Tämänkaltaisten murrosvaiheiden ja maanpuolustustahtoon liittyvien sisällöllisten muutoksien tavoittaminen on mahdollista, jos tunnetaan näiden käsitysten ajallinen kehityskaari sekä ylisukupolvisen vuorovaikutuksen mekanismit ja vaikutukset.

Maanpuolustustahtoa ja asevelvollisuutta tarkastellaan tässä tutkimushankkeessa erityisesti ylisukupolvisuuden näkökulmasta. Suomalaisessa kulttuurissa yksi keskeisimmistä piirteistä on ajatus sukupolvelta toiselle siirtyvästä jatkumosta – isältä pojalle ja äidiltä tyttärelle. Käytännössä nämä ylisukupolviset siirtymät kuitenkin sisältävät paljon myös murroksia, epäjatkuvuutta ja suoranaisia katkoksia. (Häkkinen 2013, 25.) Aineellisen ja erityisesti aineettoman perinnön siirtyminen sukupolvelta toiselle ei ole suoraviivaista, vaan lähtökohtana on sukupolvien välinen dialogi. Nuoret voivat haastaa vanhempien sukupolvien tarjoamat mallit, arvot ja asenteet. He tuovat keskusteluun omat kokemuksensa ja näkemyksensä, joihin he nyt omissa päätöksissään ovat tukeutuneet. Vanhemmat sukupolvet voivat vastaavasti näissä kohtaamisissa omaksua nuorempien sukupolvien näkemyksiä ja tulkintoja. Kun muistitieto välittyy sukupolvelta toiselle, tapahtuu harvoin täydellistä katkeamista. Enemminkin kertomus muokkautuu vähitellen uudelleen jokaisen uuden sukupolven tulkitessa tapahtumia uudelleen oman sosiaalisen ja historialliseen kokemukseensa nojaten.

Tässä tutkimuksessa ylisukupolvisia suhteita ja tuotettuja narratiiveja lähestytään muistitietotutkimuksen perinteitä hyödyntäen. Muistaminen aktiivinen prosessi, jossa menneitä tapahtumia ja kokemuksia tulkitaan muistamishetken sosiaalisen ja kulttuurisen tilanteeseen peilaten (esim. Fingerroos & Haanpää 2006, 33; Abrams 2010, 79–82). Muistojen rakentamiseen vaikuttavat vahvasti myös perhe, lähiympäristö ja yhteiskunnalliset instituutiot (Halbwachs 1950, 52–53; Abrams 2010, 95–96). Muistitietotutkimuksen tavoitteena ei ole saavuttaa totuutta tai faktatietoon perustuvaa kuvausta menneestä, vaan keskittyä yksilöllisiin kokemuksiin ja niiden tulkintoihin. Tutkijan rooli onkin tulkita miksi tietyt kokemukset ovat merkityksellisiä nostaa osaksi tarinaa (esim. Vehkalahti & Suurpää 2014, 18). Muistitieto itsessään voi olla ylisukupolvista, sukupolvelta toiselle kulkeutunutta tietoa tai kytkeytyä osaksi laajempaa kollektiivista kulttuurista muistia. Tällöin se kiinnittyy yhteiskunnan rakenteisiin ja instituutioihin, jotka aktiivisesti välittävät muistitietoa yksilötasolle (Assman 2008). Tässä tutkimuksessa merkittävänä muistitietoa välittävänä instituutiona tarkastellaan erityisesti asevelvollisuutta ja varusmiespalvelusta.

3.2 Käytetty aineisto ja menetelmät

Tutkimushankkeessa vuonna 2015 kerättiin nuorten kokemuksiin painottuva verkkoaineisto sekä ylisukupolvinen haastatteluaineisto.

Ylisukupolvinen haastatteluaineisto (N=49) koostuu isien ja heidän poikien tai asevelvollisten tyttärien haastatteluista. Haastatteluissa mukana on yhdeksän haastateltavaa, joiden isä tai lapsi ei halunnut lopulta osallistua haastatteluun. Loput 41 haastattelua koostuvat saman perheen eri sukupolvien haastatteluista. Mukana on myös kaksi perhettä, joista mukana on isä ja kaksi asevelvollista lasta (N=6). Sukupolvien jaottelu tehtiin jo haastateltavien rekrytointivaiheessa: isät ovat syntyneet ennen vuotta 1970 ja lapset taas 1970 tai sen jälkeen syntyneitä.

	Armeija	Siviilipalvelus	Muut
Isät	19	2	1
Pojat/tyttäret	17	8	2
Yhteensä	36	10	3

Kahdessatoista (N=24) haastateltavassa perheessä oli tehty samanlainen ratkaisu asevelvol-

lisuuden suhteen, joka käytännössä tarkoitti varusmiespalveluksen suorittamista. Seitsemäsä perheessä (N=16) ratkaisut vaihtelivat siten, että perheen sisällä oli päädytty erilaisiin ratkaisuihin asevelvollisuuden suorittamisessa. Tämä käytännössä useimmin tarkoittaa siviilipalvelusta, mutta haastateltavissa mukana oli myös vapautuksen tavalla tai toisella saaneita ja totaalkiellettyytymiseen päätyneitä. Haastattelujen analyysissä keskityttiin eri sukupolvien tapoihin jäsentää asevelvollisuutta ja maanpuolustustahtoa. Tutkimusongelmaa ja kysymyksiä jäsennettiin aineistosta seuraavasti: 1) mihin maanpuolustustahto kiinnittyy eri sukupolvilla, 2) miten asevelvollisuudesta puhuttiin, 3) miten tehdyt ratkaisut perusteltiin, 4) tavat, joilla asevelvollisuudesta tai maanpuolustuksesta on keskusteltu perheen sisällä ja 5) ovatko käsitykset ja merkityksenannot siirtyneet sukupolvelta toiselle.

Nuorten itse varusmiespalvelusaikana ylläpidetyistä blogeista (N=22) muodostui moniulotteinen verkkoaineisto, joka sisältää tekstiä, kuvia ja videoita. Aineiston keräämisessä on hyödynnetty verkkoetnografista tutkimusotetta. Tutkimuksessa blogit asettuivat jatkumoksi miesten elämäkertaa-aineistolle kertoen 2000-luvun nuorten kokemuksia varusmiespalveluksesta ja pohdintoja asevelvollisuudesta.

	Miehet	Naiset
2007–2010	2	4
2011–2015	8	8
Yhteensä	10	12

Miesten omaelämäkertojen rinnalla blogeista saatua aineistoa jäsennetään tutkimuksen teemojen mukaan seuraavasti: 1) miten 2000-luvun nuoret kirjoittavat varusmiespalveluksestaan, 2) muuttuvatko kerronnan tavat tai sisällöt eri vuosikymmenillä palveluksen käyneillä ja 3) millaisia tarinoita tai kategorioita blogit tuottavat tai uusintavat varusmiespalveluksesta? Aineistokokonaisuuden analyysi jatkuu vuonna 2016. Tutkimuksessa ja tulevaisuissa julkaisuissa tullaan kiinnittämään erityistä huomiota laadullisen verkkotutkimuksen metodologisiin ja eettisiin kysymyksiin.

4. Tulokset ja pohdinta

Aineistokokonaisuuden valossa voidaan todeta, että varusmiespalvelus on kokemuksena edelleen miessukupuolvia vahvasti yhdistävä tekijä. Aineiston valossa tapa puhua varusmiespalveluksesta pysyy samankaltaisena sukupolvesta toiseen (ks. myös Ojajärvi & Laukkanen 2015). Verkkoaineistosta oli havaittavissa samankaltaisia tapoja jäsentää ja kuvata palveluksen arkea ja varusmieskokemusta kuin miesten omaelämäkertoissa. Nuorten kohdalla korostui aiempia sukupolvia enemmän palveluksen kokemuksellisuus ja eräänlainen elämyksellisyys – kyse ei ollut enää maanpuolustukseen liittyvien taitojen oppimisesta vaan ainutlaatuisesta, melkein elämyksellisestä kokemuksesta nuoren miehen elämässä.

Aineistokokonaisuuden mahdollistaman kehityskaaren tarkastelussa voidaan nostaa esiin murros asevelvollisuuteen suhtautumisessa. Asepalveluksen suorittaminen nähtiin edelleen eräänlaisena aikuistumisen riittinä, mutta siinä missä ennen se nähtiin riittinä miehisyyteen, nuoremmat sukupolvet liittyivät sen enemmin itsenäistymiseen ja ensimmäiseen kokemukseen asua lapsuuden kodin ulkopuolella. Erityisesti vanhemmat sukupolvet monesti kokivatkin, ettei nykyinen palvelus enää ollut koulu "pojista miehiksi", vaan pojat pääsivät koulutuksesta liian helpolla – ja ajoittain samaa mieltä olivat myös nuoremmat sukupolvet.

Eri valintoja tehneissä perheissä keskusteluiden kuvattiin olleen hyvin samankaltaisia kuin perheissä, missä sekä isät että lapset olivat käyneet varusmiespalveluksen. Erilaiset valinnat, kuten lapsen meneminen siviilipalvelukseen, saattoi aluksi herättää hämmennystä ja kysymyksiä. Lopulta lapsen valintaa kuitenkin kunnioitettiin ja uuden kokemuksen tuominen yhteiseen dialogiin yleensä antoi vanhemmille sukupolville perspektiiviä esimerkiksi siviilipalveluksen potentiaalisista hyödyistä lapsen tulevaisuudelle.

Selkein muutos eri sukupolvilla oli suhde sotiin ja sotasukupolviin. Siinä missä vanhemmilla sukupolvilla sota on voinut olla hyvin konkreettisesti läsnä veteraaneina perheessä tai muistoineina kotona, nuorilla on jo ajallinen etäisyys sotiin. Perheessä ei välttämättä ollut enää ketään, joka olisi taistellut rintamalla. Internetin tuo maailman kotiin, jolloin Suomen sodat eivät ole enää ainutlaatuisia, vaan tiedostetaan se tosiasia, että sotaa ja taisteluita käydään koko ajan ja kaikkialla.

Ylisukupolvisessa haastatteluaineistossa keskustelu maanpuolustustahdosta ja sen merkityksestä vahvisti jo aiemmissa tutkimuksissa esille tullutta näkemystä siitä, että nykyinen mittari on riittämätön kuvastamaan suomalaisten tahtoa puolustaa maata. Se yksinkertaistaa monitahoisen ja laajan, ihmisten arvovalintoihin kytkeytyvän ilmiön. Se kytkee maanpuolustuksen aseelliseen konfliktiin ja aseelliseen puolustautumiseen, kun yksilön kokemustasolla maanpuolustuksen ja maanpuolustustahdon nähtiin olevan paljon muutakin.

Maanpuolustustahto mitattuna on Suomessa vuosittain korkealla tasolla (MTS 2014; MTS 2013), mutta tämän tutkimuksen valossa se kytkeytyy paljon moninaisempiin tulkintoihin, kuin sotahistorialliseen kytkökseen maan aseellisesta puolustamisesta yhteistä vihollista vastaan. Maanpuolustustahdon merkittävin osa oli kokemus siitä, että yksilöllä on olemassa jotain puolustamisen arvoista – perhe, ystävät, kulttuuri, yhtenäinen yhteiskunta tai toimivat palvelut (ks. myös. Myyry 2009). Maanpuolustustahtoon kiinnittyi myös vahvasti tilannesidonaisuus eli millaisesta aseellisesta konfliktista on kyse ja mitä mittarina toimivan kysymyksen ”epävarma lopputulos” lopulta yksilötasolla tarkoitti. Modernin sodankäynnin koettiin olevan vähemmän tarkkarajaista kuin ennen, jolloin tieto aseellisen konfliktin tarpeellisuudesta ja päämäärästä nostettiin olevan edellytyksiä omalle maanpuolustustahdolle. Maanpuolustustahtoa terminä tulisi tutkimuksen valossa myös määritellä uudelleen, sillä monet aseellisesta palveluksesta tai jopa aseellisesta puolustautumisesta kieltäytyneet olivat muuten hyvin maanpuolustustahtoisia. Heidän keinonsa osallistua olivat moninaisemmat, eikä niitä ole perinteisesti legitimoitu osaksi maan puolustamista, vaikka esitettyjen keinojen ja toimien tavoite olisi säilyttää nykyiset arvot, kulttuuri ja toiminnan mahdollisuudet.

Laadullisella aineistolla on rajoituksensa, mitä tulee tutkimustulosten yleistettävyyteen. Haastatteluaineisto on valikoitunutta ja haastatteluihin osallistuneet perheet ja yksittäiset henkilöt ovat olleet kiinnostuneita jakamaan kokemuksiaan asevelvollisuuden suorittamisesta ja maanpuolustuksesta. Verkkoaineistossa valikoituminen tapahtuu sen mukaan, kenellä on taipumusta ilmaista itseään ja kokemuksiaan kirjallisesti ja eikä näe ongelmaa julkaista nämä kirjoitukset kaikki avoimessa blogissa. Yleistettävyyden rajallisuudesta ja valikoitumisesta huolimatta aineistokokonaisuutta tarkastelemalla voidaan tuottaa merkittävää tutkimustietoa tulkintojen ja kokemusten muutoksista eri sukupolvilla. Aineiston pitkä aikaperspektiivi mahdollistaa tarkastelun, miten sodan ajallinen loitontuminen ja nuorten sukupolvien irtaantuminen tästä aiempia sukupolvia yhdistäneestä kokemuksesta vaikuttaa tulkintoihin ja tuotettuihin kulttuurisiin kertomuksiin.

5. Loppupäätelmät

Laajojen ja monipuolisten laadullisten aineistojen avulla päästään käsiksi yksilöllisiä kokemuksille annettuja merkityksiä ja tulkintoja. Laadullinen analyysi ei tuota objektiivista faktatietoa siitä mitä on tapahtunut, vaan ennen kaikkea subjektiivisia näkemyksiä ja muistoja.

Aineistokokonaisuudessa yksilöiden lukumäärä on pieni, mutta laadullisesti aineisto sisältää monipuolista kerrontaa käsityksistä, kokemuksista ja muistoista. Tutkimus tarjoaa tietoa siitä, mitä maanpuolustus ja asevelvollisuus merkitsevät eri sukupolville. Laaja ja monipuolinen aineisto mahdollistaa näiden merkityksenantojen ja kokemusten muutoksien ja samankaltaisuuksien esiin nostamisen. Laajemman ajallisen kehityskaaren tunnistaminen on merkittävässä roolissa myös tulevaisuuden muutosskenaarioiden hahmottamisessa ja tunnistamisessa.

Tutkimus vahvistaa käsitystä maanpuolustustahdon mittaamisen uudelleenarvioinnista ja monipuolistamisesta. Perinteisesti käytettävällä mittarilla saavutetaan vuosittain korkeita lukuja, mutta sisällöllisesti on vaikeaa tulkita, mistä oikeastaan luvuissa on kyse. Klassinen maanpuolustustahtokysymys on esitetty jo useammalle sukupolvelle, mutta se ei ota huomioon ajallista ja kulttuurista muutosta sitä ympäröivässä yhteiskunnassa. Sotakokemusten loitontuminen, kasvavat globaalit verkostot ja suomalaisen arvomaailman yksilöllistyminen (ks. esim. Helkama 2015) moninaistavat käsityksiä myös maanpuolustuksesta.

Tutkimushanke jatkuu vuonna 2016, jolloin jatketaan aineistokokonaisuuden analyysiä ja tuotetaan tieteellisiä julkaisuja tutkimuksen tuloksista. Laadullisen aineistokokonaisuuden ja tutkimuskehityksen rajallisuus on huomioitu ja tullaan huomioimaan aineistojen analyysissä ja tehdyissä tulkinnoissa.

6. Tutkimuksen tuottamat tieteelliset julkaisut ja muut mahdolliset raportit

Ojajärvi, Anni & Laukkanen, Tiia: Isältä pojalle ja takaisin – ylisukupolvinen maanpuolustustahto. Matine-tutkimusseminaari 2015, 18.11.2015.

Ojajärvi, Anni: Näkökulmia maanpuolustustahdosta -luento sotatieteen maisteriopiskelijoille, johtaminen ja käyttäytymistieteet opintojakso, Maanpuolustuskorkeakoulu 26.5.2015.

Artikkelissa tarkastellaan, miten sota, varusmiespalvelus ja asevelvollisuus tulevat esiin sotien aikana ja sotien jälkeen syntyneiden miesten omaelämäkertoissa. Artikkelit tuo esiin, miten sotiin liittyvät kokemukset ja kertomukset jäsenyivät osaksi nuorten miesten varusmiespalvelusta 1950–1980-luvuilla. Kuvaukset on kerätty Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan keräämästä "Eläköön mies!" -omaelämäkertat-aineistosta.

Ojajärvi, Anni & Laukkanen, Tiia (2015) Varusmiespalvelus miesten omaelämäkertoissa. *Kasvatus & Aika*, 2/2015, 18–31.

http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/ojajarvilaukkanen_1606151026.pdf

Laukkanen, Tiia: Inttielämää verkossa – varusmiesten ylläpitämät blogit ja Youtube-kanavat. Sotilassosiologian työryhmäesitys, Sosiologipäivät 2015 Helsingissä, 6.3.2015.

Laukkanen, Tiia & Salasuo, Mikko (2015) Vastakkainasettelujen Suomi: mitä tapahtuu maanpuolustustahdolle, kun arvomaailmat törmäävät ja kansa jakautuu? Nuoruus hallitusohjelmassa-kirjoitusarja, Näkökulma, Nuorisotutkimusverkosto.

www.nuorisotutkimusseura.fi/nuoruus-hallitusohjelmassa-kirjoitusarja

Ojajärvi, Anni & Salasuo, Mikko (tulossa) Varusmiesten palvelusmotivaatio ja puhe maanpuolustamisesta 2000-luvulla. Käsikirjoitusta tarjotaan *Nuorisotutkimus* -lehteen. Artikkelit käsittelee vuonna 2008–2009 palveluksen suorittaneiden varusmiesten haastatteluihin perustuvaa analyysiä nuorten palvelusmotivaatiosta ja maanpuolustukseen liittyvistä ylisukupolvisista teemoista.

Lähteet

- Abrams, Lynn (2010) *Oral history theory*. New York: Routledge.
- Assman, Jan (2008) Communicative and cultural memory. Teoksessa Erll, Astrid & Nünning Ansgar (eds.) *Cultural memory studies. An international and interdisciplinary handbook*. Berlin: WdeG.
- Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina (2008) Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Fingerroos, Outi; Haanpää, Riina; Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura, 25–48.
- Halbwachs, Maurice (1992) *On collective memory*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Hoikkala, Tommi; Salasuo, Mikko & Ojajärvi, Anni (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Helsinki: Nuorisotutkimsseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Häkkinen, Antti (2013) Suomalaiset, sukupolvet, elämänkulku ja historia – Sukupolvesta sukupolveen. Teoksessa Häkkinen, Antti; Puuronen, Anne; Salasuo, Mikko & Ojajärvi, Anni (toim.) *Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 21–55.
- MTS (2014) *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Helsinki: Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta.
- MTS (2013) *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Helsinki: Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta.
- Myyry, Liisa (2009) *”Et kai se siit tulee, et se pitää nähdä jotenkin se kohde puolustettavana ja arvokkaana”*. Käsityksiä maanpuolustustahdosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Helsinki: Puolustusministeriö ja Helsingin yliopisto.
- Ojajärvi, Anni & Laukkanen, Tiia (2015) Varusmiespalvelus miesten omaelämäkerroissa. *Kasvatus & Aika*, 2/2015, 18–31.
- Salasuo, Mikko (2010) Nuorten suhde sotiemme suureen kertomukseen. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.) *Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisooasian neuvottelukunta, 191–196.